

Rolnictwo i obszary wiejskie Polski i Bułgarii we Wspólnej
Polityce Rolnej 2014-2020 i po roku 2020

Tendencje i zróżnicowanie zatrudnienia w
polskim rolnictwie według regionów i typów
gospodarstw rolnych

*Tendencies and diversity of employment in
polish agriculture by regions and types of
agricultural holdings*

Bożena Karwat-Woźniak

IERiGŻ-PIB-Warszawa

12 września 2017, Sofia

Cel badania

- Analiza spadku zatrudnienia w polskim rolnictwie oraz zróżnicowania tego procesu:
 - regionalne
 - i według typu gospodarstw
- Rozpoznanie czynników warunkujących procesy dezagraryzacji

Dane empiryczne

- Dane statystyki powszechnej (GUS, Eurostat) z lat 2003-2017
- Wyniki badań terenowych prowadzonych cyklicznie przez IERiGŻ-PIB - lata 2000, 2005, 2011, 2016

Dane empiryczne

Ankieta obejmowała swym zasięgiem wszystkie gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha UR będące w dyspozycji osób fizycznych, położone w 76 (w 2016 roku – w 10) wsiach z różnych regionów kraju.

Dane empiryczne

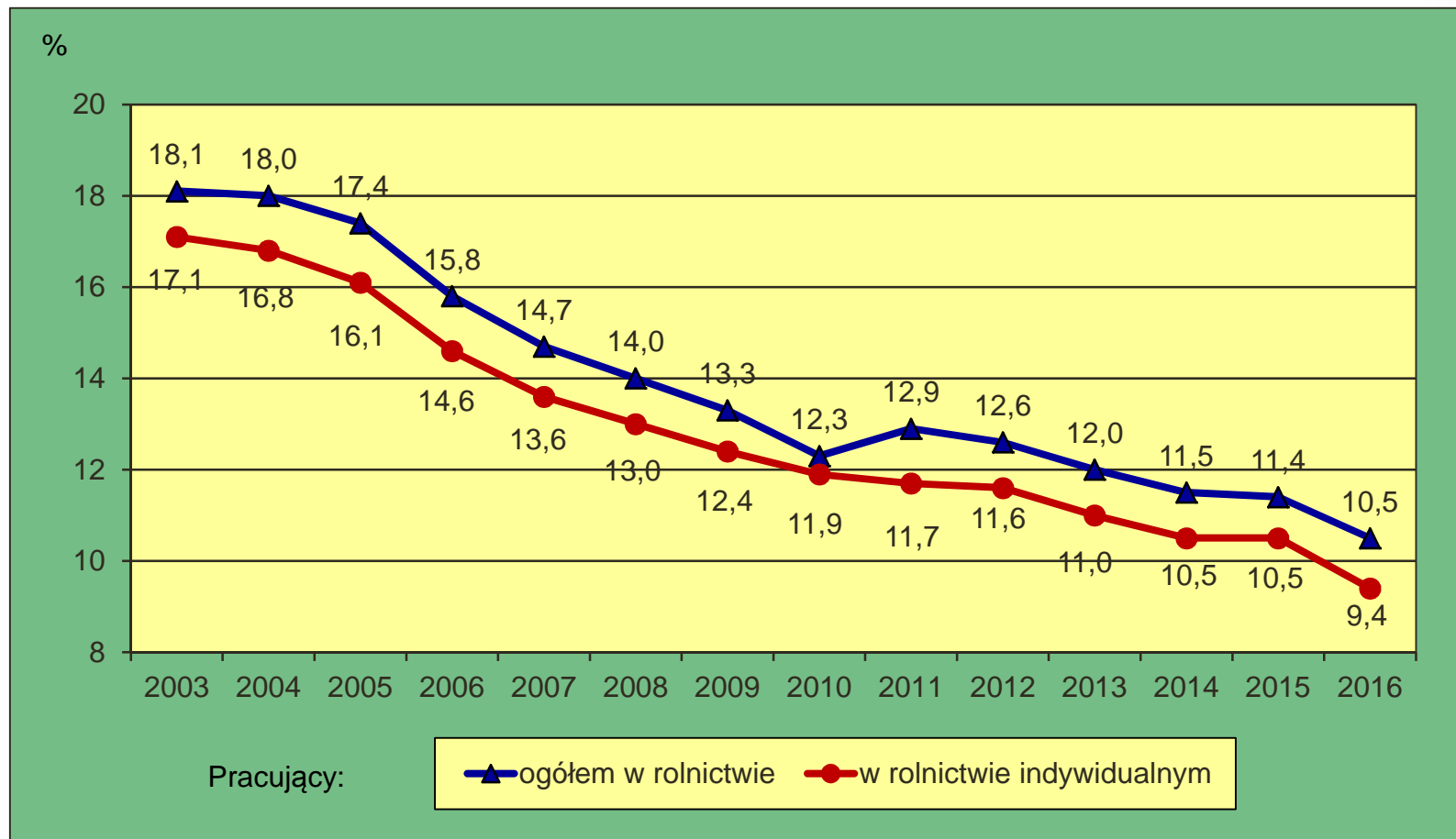

Miejscowości były dobrane celowo tak, by wielkość badanych gospodarstw była proporcjonalna do rzeczywistej struktury obszarowej w skali kraju.

Ankietowane podmioty stanowiły około 0,2% (0,03% - w 2016 r. faktycznej liczby indywidualnych gospodarstw rolnych.

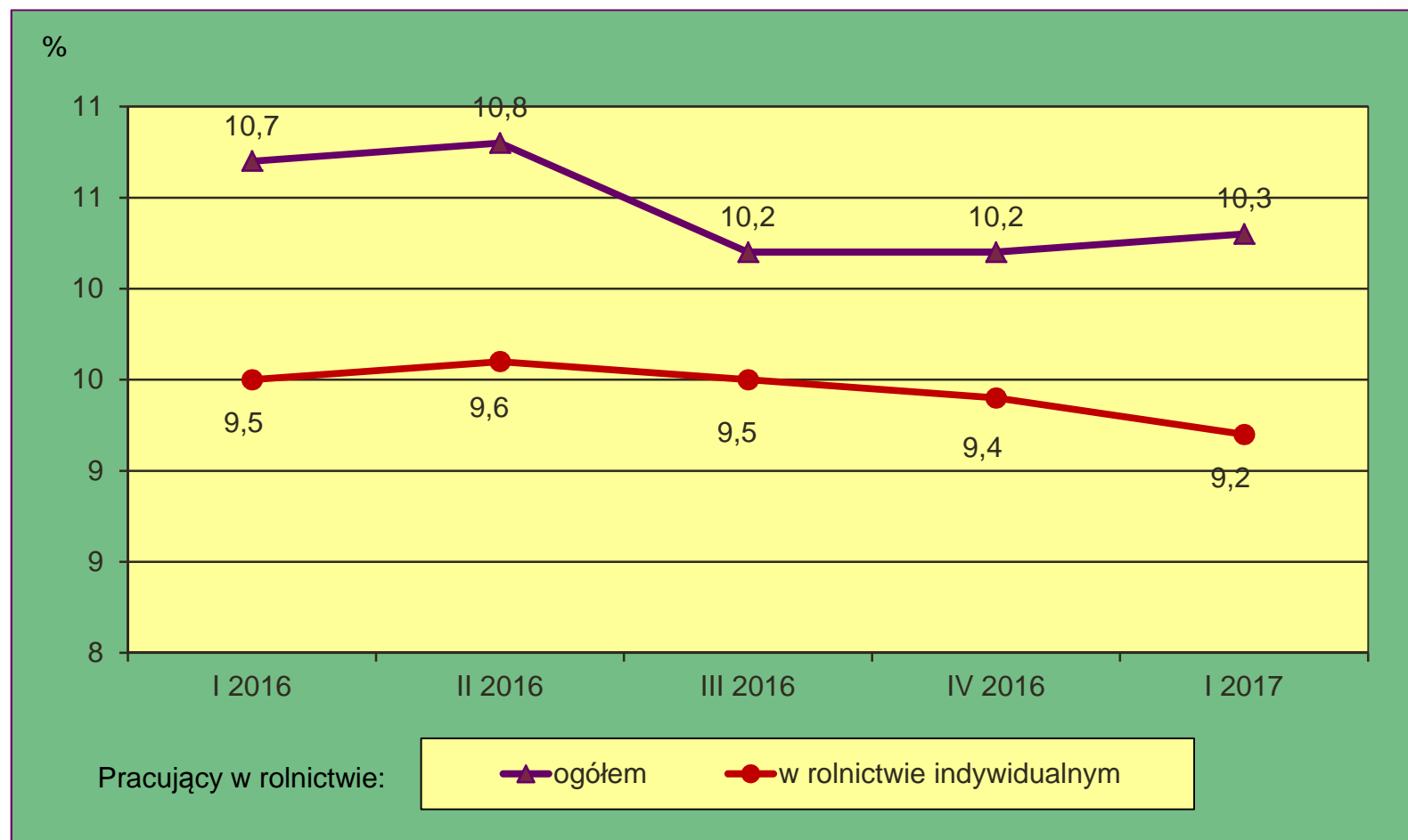
Wykres 1. Pracujący w polskim rolnictwie ogółem i w gospodarstwach indywidualnych

*dane dotyczące rolnictwa ogółem obejmują także leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

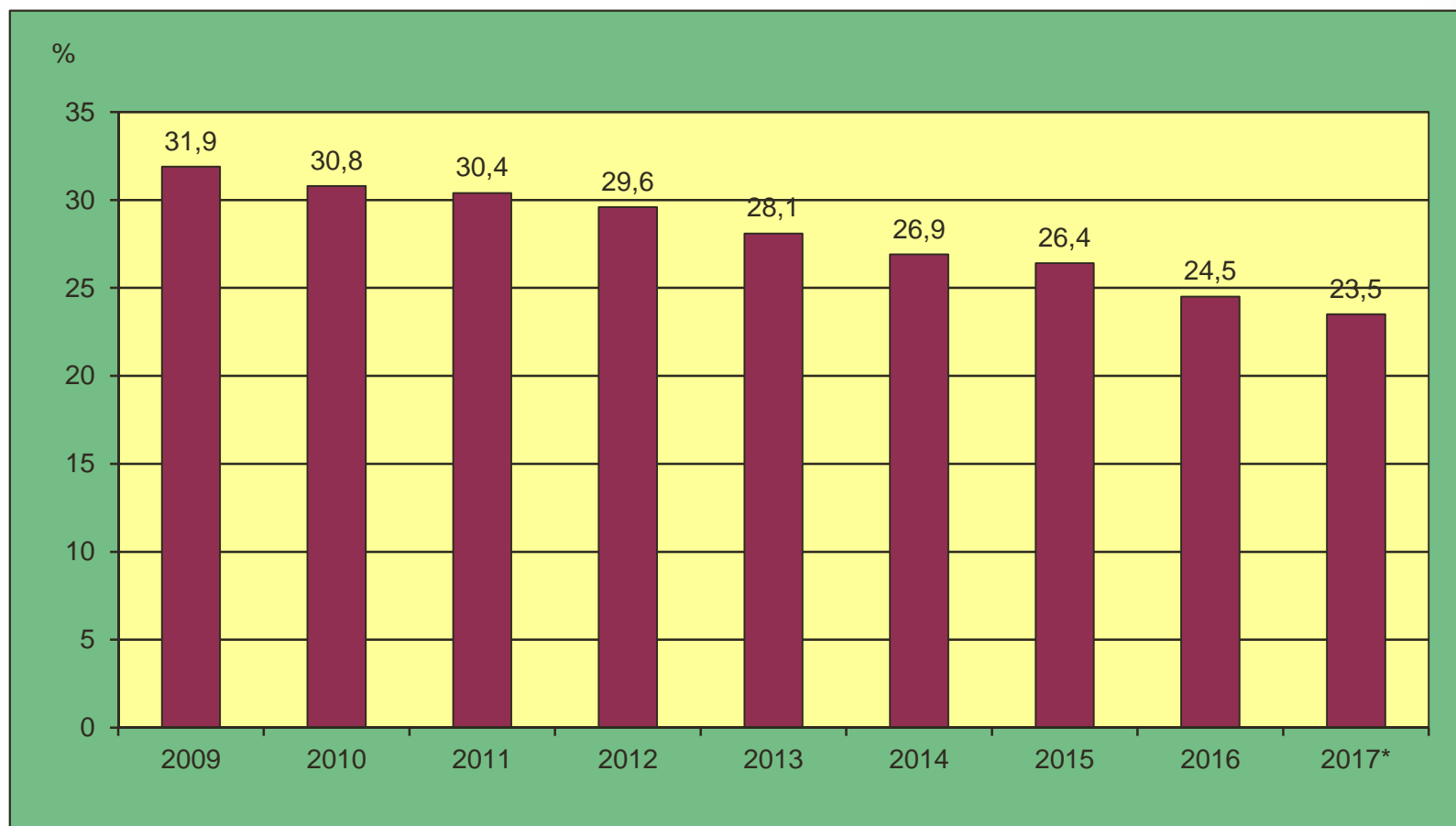
Źródło: Opracowano na podstawie - Kwartalna informacja o rynku pracy za lata 2003-2016, GUS, Warszawa

Wykres 2. Zmiany w rolniczym zatrudnieniu w Polsce w poszczególnych kwartałach 2016 i 2017 roku

Źródło: Opracowano na podstawie - Aktywność ekonomiczna ludności Polski I kwartał 2017, GUS, Warszawa 2017

Wykres 3. Udział rolnictwa ogółem w zatrudnieniu mieszkańców wsi

*I kwartał 2017

Źródło: Opracowano na podstawie „Aktywność ekonomiczna ludności Polski” GUS

Tabela 1. Pracujący w gospodarstwie rolnym i poza z rodzin z użytkownikiem gospodarstwa rolnego*

Wyszczególnienie	2000	2005	2011	2016
Wskaźnik aktywności zawodowej	95,6	98,8	90,2	90,1
Wskaźnik zatrudnienia	95,5	98,1	90,1	89,9
Udział pracujących (100= ogół osób pracujących)				
- wnoszących wkład pracy w gospodarstwo	97,6	96,8	81,3	79,3
pracujący:				
- poza gospodarstwem	32,6	35,9	45,8	53,4
- tylko w gospodarstwie	66,4	63,3	51,5	46,2
- tylko poza gospodarstwem rolnym	1,2	2,4	16,0	20,3

Źródło: Opracowano na podstawie badań terenowych IER i PIB 2000, 2005, 2011 i 2016

*Panel 10 wsi, dotyczy osób w wieku produkcyjnym

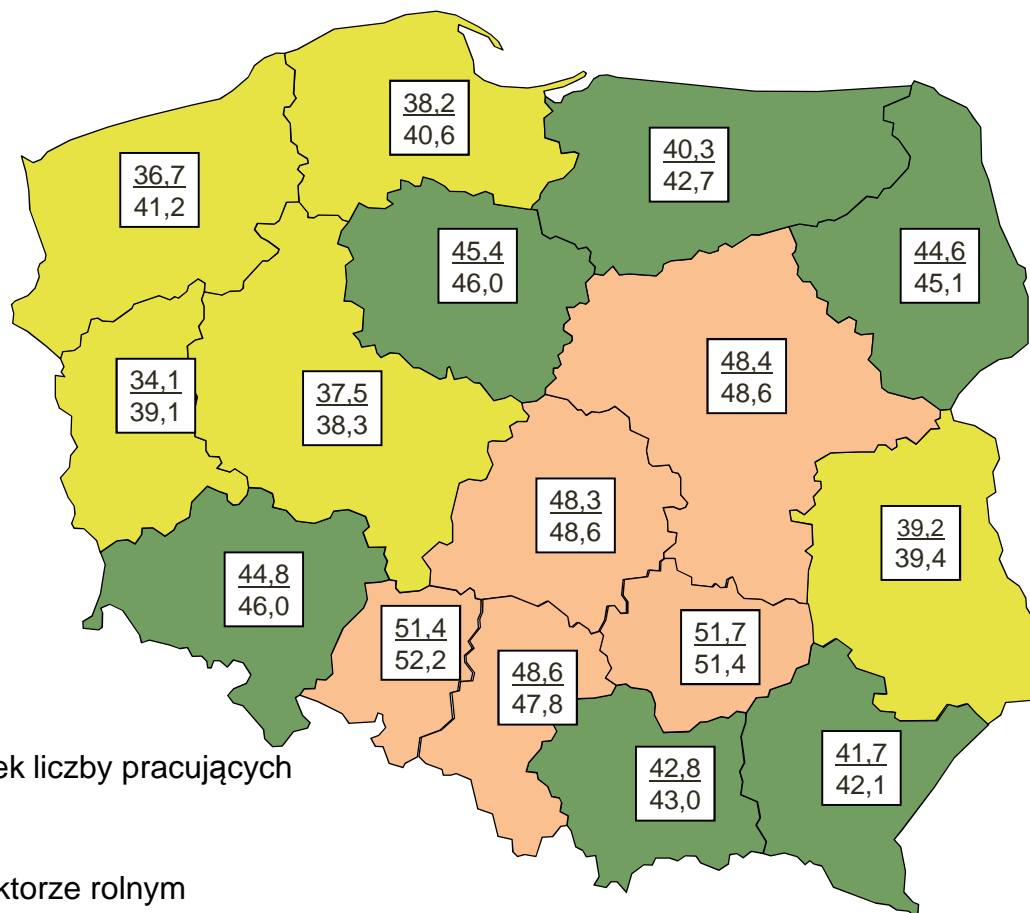
Tabela 2. Pracujący w i poza gospodarstwem z rodzin rolniczych według typu użytkowanego gospodarstwa

Typ gospodarstwa	Procent pracujących		
	tylko w gospodarstwie	w gospodarstwie i poza	tylko poza gospodarstwem
	Suma wiersza = 100		
2000			
ogółem	72,4	23,4	4,2
- wyłącznie samozaopatrzeniowe	51,1	30,3	18,6
- towarowe	74,3	22,8	2,9
w tym wysokotowarowe	85,1	12,8	2,1
2011			
ogółem	57,5	29,5	13,0
- wyłącznie samozaopatrzeniowe	41,5	38,0	20,5
- towarowe	62,8	26,7	10,5
w tym wysokotowarowe	79,3	13,9	6,8

Źródło: Opracowano na podstawie badań terenowych IER i PIB 2000 i 2011

Mapka 1. Zróżnicowanie regionalne w wielkości spadku zatrudnienia w sektorze rolnym w Polsce w latach 2003-2015

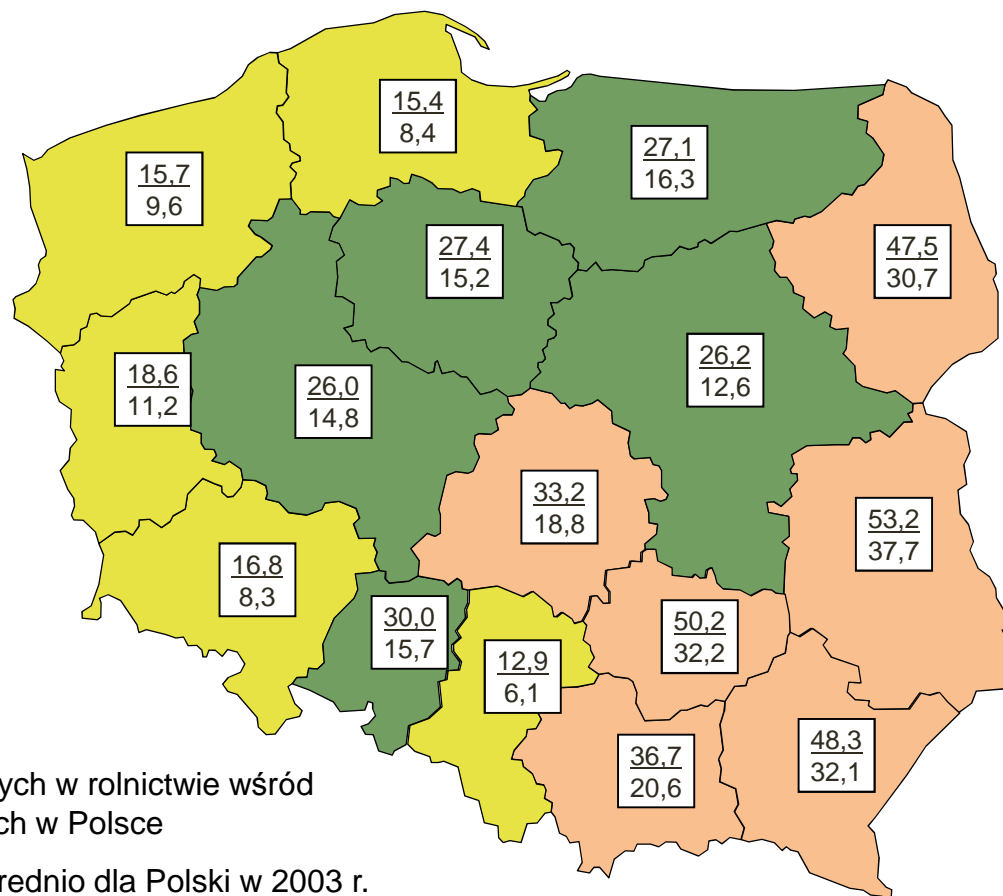
Procentowy spadek liczby pracujących

Średnio w Polsce:

$\frac{43,9}{44,5}$	w sektorze rolnym
	w rolnictwie

Źródło: Opracowano na podstawie - Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2004 i 2016 GUS, Warszawa

Mapka 2. Zróżnicowanie regionalne zatrudnienia w sektorze rolnym w Polsce w latach 2003 i 2015

Udział pracujących w rolnictwie wśród ogółu pracujących w Polsce

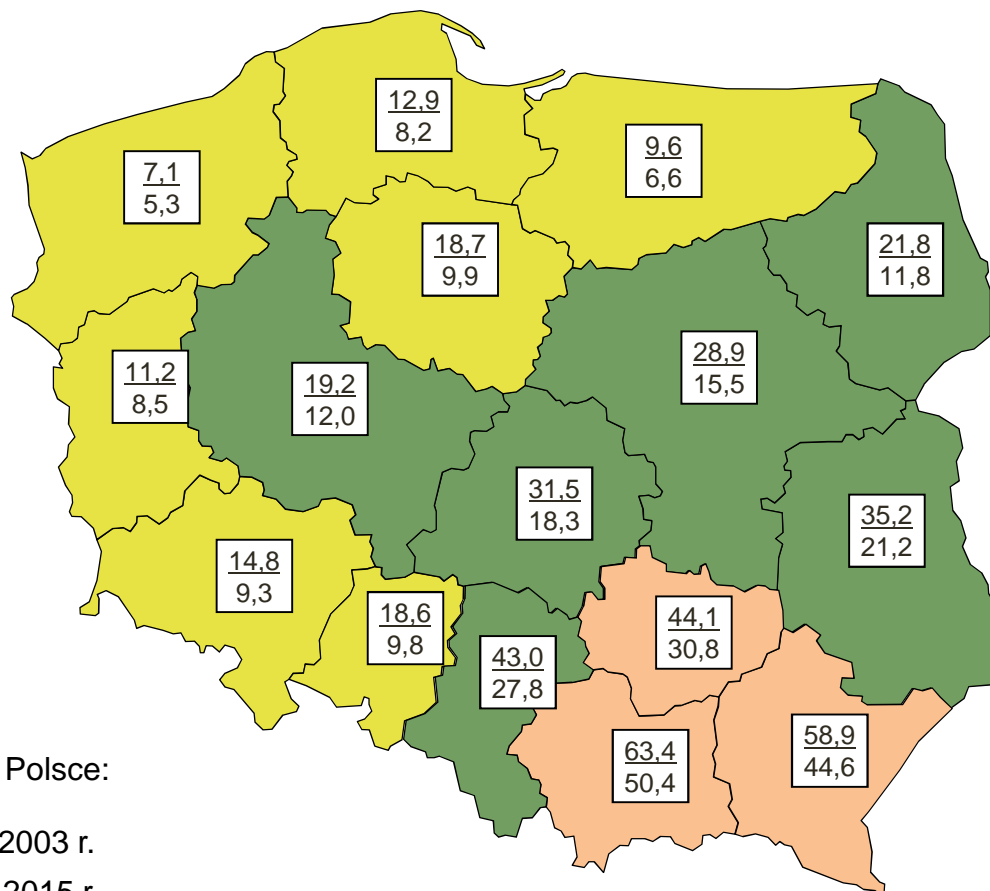
29,5
16,5

średnio dla Polski w 2003 r.

średnio dla Polski w 2015 r.

Źródło: Opracowano na podstawie - Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2004 i 2016 GUS, Warszawa

Mapka 3. Pracujący w rolnictwie na 100 ha UR

Średnio w Polsce:

26,0	w 2003 r.
16,1	w 2015 r.

Źródło: Opracowano na podstawie - Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2004, 2016, GUS, Warszawa

Podsumowanie i wnioski

- Z wykonanych prac wynika, że procesy dezagrarnizacji zatrudnienia miały charakter powszechny, tj. zaznaczał się generalnie w każdym typie gospodarstwa, bez względu na jego terytorialne położenie.
- Według danych BAEL w połowie lat 90. w rolnictwie pracowało **22,3%** ogółu zatrudnionych w Polsce, w 2003 roku było to **18,0%**, a w I kwartale 2017 roku – **10,3%**.

Podsumowanie i wnioski

- Tempo dezagrarnizacji zatrudnienia wyznaczają głównie procesy profesjonalizacji i racjonalizacji pracy w poszczególnych gospodarstwach rolnych.

Podsumowanie i wnioski

- Uwarunkowane wieloma, różnymi czynnikami, które generalnie można podzielić na czynniki:
 - wypychające siłę roboczą z rolnictwa, związane z procesami rozwojowymi w obrębie gospodarstw rolnych (postępująca koncentracja środków produkcji, specjalizacja, mechanizacja prac);
 - determinujące zasoby pracy i możliwość znalezienia nierolniczego zatrudnienia, związane ze zmianami społeczno-demograficznymi polskiego społeczeństwa (wzrost wykształcenia, procesy starzenia się, zmiany kulturowe w odniesieniu do roli kobiety w rodzinie itp.);
 - określające zapotrzebowanie na pracę na pozarolniczym rynku pracy, które kształtuje sytuacja ogólnogospodarcza, przede wszystkim tempo jej poprawy.

Podsumowanie i wnioski

- Do najważniejszych należy zaliczyć: możliwości podejmowania zatrudnienia pozarolniczego, tempo przeobrażeń strukturalnych w rolnictwie, a w przypadku zróżnicowania regionalnego także znaczeniem działalności rolniczej w gospodarce poszczególnych terenów Polski.

Podsumowanie i wnioski

Z analizy wynika, że powszechnemu spadkowi liczby towarzyszyło duże zróżnicowanie tego trendu w poszczególnych typach gospodarstw, który określono w oparciu o skalę produkcji na rynek.

Podsumowanie i wnioski

- Najwyższym zmniejszeniem udziału pracujących w rolnictwie wśród ogółu pracujących cechowały się gospodarstwa ukierunkowane głównie na rynek, a zwłaszcza te, których rozmiary produkcji umożliwiały uzyskanie dochodów zapewniających parytetową konsumpcję i sfinansowanie dalszego rozwoju.

Podsumowanie i wnioski

- W ujęciu regionalnym:
 - najwyższym zmniejszeniem liczby pracujących cechowały się województwa o relatywnie dużym zaawansowaniu dezagraryzacji gospodarki, danego regionu oraz dużym rozpowszechnieniem gospodarstw samozaopatrzeniowych – województw śląskie;
 - najniższym: typowo rolnicze regiony Polski, o dużym nagromadzeniu gospodarstw dużych ukierunkowanych ukierunkowane głównie na rynek, osiągających satysfakcjonujące dochody - woj. wielkopolskie

Podsumowanie i wnioski

- Nadal utrzymuje się duże zróżnicowanie w rolniczym zatrudnieniu. Wprawdzie najbardziej procesy dezagraryzacji zatrudnienia są zawansowane w zachodnich i południowo-zachodnich województwach Polski. Jednak liczba pracujących w rolnictwie w przeliczeniu na 100 ha UR jest najniższa w Polsce północnej i środkowo-zachodniej.

Podsumowanie i wnioski

- Dalsze tempo zmniejszania się liczby pracujących w rolnictwie będzie zależało nie tylko od sytuacji demograficznej ludności Polski i przeobrażeń strukturalnych w rolnictwie, ale przede wszystkim od postępu w rozwoju nierolniczych sektorów gospodarki i wykorzystania instrumentów WPR w zakresie wzrostu mobilności zawodowej rolników i rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich. Pewien wpływ na tempo tego procesu będą miały również zagraniczne migracje zarobkowe Polaków.

Dziękuję za uwagę
Благодаря ви за вниманието